نەسیبۆ.. هەژار عوسمان

ئەگەر مرۆڤ بیروباوەڕێکی چڕ و بێگومان و یەکلاکەرەوەی هەبێت لە سەر ئەوەی بە خواردن یا خواردنەوە یا بە دەرزی لێدان یا بە بەرکەوتن یا بە هەڵمژینی هەرمادەیەک یا بە هەر کارلێکێکی مادی لە سەر جەستە و دەرونی توشی کێشەیەکی تەندروستی یا نەخۆشیی تەواو دەبێت ئەوا ئەگەری دەرکەوتنی نیشانەکانی ئەو نەخۆشییە و سکاڵای تەندروستی گەلێک زۆرترە لەوەی ئەگەر ئەوباوەڕەی نەبێت ، وە ئەگەر کەسێکە ویڕای باوەڕە نەگۆڕەکەی ترسی زۆریشی هەبو لەوەی کە توشی نەخۆشییەکە ببێت ئەوا ئەگەری دەرکەوتنی نیشانەکانی نەخۆشییەکە چەند ئەوەندە زیاد دەکات.

ئەم کارلێکە دەرونییە ڕوت و پەتییە کە دەبێتە هۆی دەرکەوتنی نیشانەی جەستەیی و دەرونی کارلێکی نەسیبۆیی پێدەڵێن کە لە وشەی لاتینیی (Nocebo) وە هاتوە و واتاکەی (زیان و ئازارم پێ دەگەیەنێ) یە، ئەمە ڕێک پێچەوانەی (Placebo) یە کە واتاکەی (دەبێت باشمبکاتەوە) کە لە نوسینێکی ترم دا باسمکردوە. کارلێکی نەسیبۆیی بە تایبەتی لەم دۆخە تەندروستیانەدا دەردەکەوێت: سکاڵای ئێشی جۆراوجۆر و دۆخە دەرونییەکانی وەک هاوارکردنی بێ هۆی دەرەکی و کۆنترۆڵ لە دەستدان و جم و جوڵی لە پڕ و بێ ئامانج و زیانبەخش، بورانەوەی دەرونیی و دۆخی دەرونیی وەک ئەوەی هەست بکەیت بە لەخۆنامۆبون و یا هەست بەوەی لە خەون و جیهانێکی سەیر و گۆڕاودا بیت.

کارلێکی نەسیبۆیی وێڕای بواری تەندروستی لە بوارەکانی تری ژیاندا بە گشتی، کاتێک شتێکی نەباش و نەخوازراو ڕودەدات، هەیە و دەردەکەوە، بە نمونە کچێک شوناکات یا دەیکات بەڵام جیادەبێتەوە، خوێندکارێک ئەو نمرەیە ناهێنێ کە چاوەڕێیی دەکرد، کاسبێک شکست دەهێنێت، ڕوداوێکی هاتوچۆی قورس مردنی لێدەکەوێتەوە و....هتد، کەسێکە هۆی سەرەکیی نەهامەتییەکان دەگێڕێتەوە بۆ باوەڕە خۆرافیە زۆر زیانبەخش و نەخۆشخەرو پوچ وبێبنەماکانی وەک لێدان بە چاوی پیس و سیحر و نزای شەڕ و جنۆکە و .. کە زۆربەیان ڕەگوڕیشەی ئاینیان هەیە و ترسێکی زۆریشیان لەگەڵدایە. خوێندکارێکی زیرەک باوەڕی تەواوی بە چاوی پیس هەیە و زۆریش لێی دەترسێ، ڕۆژێک هاوپۆلێکی بە دو چاوی کراوەی زەقەوە هاواردەکات (وەی خوایە تۆ بە ئەوەندە زیرەکی؟)، خوێندکارە زیرەکەکە دوای ئەم قسەیە توشی ترس و بیرکردنەوەی زۆر و کەمخەوی و دڵتەنگی و .. دەبێت و ناتوانێ سەعی بکات و بێگومان لە تاقیکردنەوەکاندا سەرکەوتو نابێت، لەم

خوێندکارەدا (باوەڕبونی تەواوی بە کارلێکی وێرانکەری چاوی پیس) دەبێتە کارلێکێکی نەسیبەیی و کاری ڕوخێنەری سەعی نەکردنی تێدەکات و وەک ئەوە دەتە دی و ڕودەدات کە باوەڕی پێیەتی کە ئەمەیە (چاوی پیسی هاوپۆلەکەم لێم دەدات و ناهێڵێ نمرەی بەرز بهێنم).

بۆ سەلماندنی کارلێکی نەسیبەیی ئەم نمونانە دەنمەوە: چەند لێکۆڵەرێک لە تاقیکردنەوەیەکی دەرونیدا بە خوێندکارەکانیان وت ئەم غازە زیانبەخشە هەڵمژن کە لەوانەیە ببێتە هۆی دەرکەوتنی کۆکە و سوتاندنەوەی قوڕگ، لێکۆڵەرەکان ئەوەیان شاردەوە لێیان کە غازەکە هیچ مادەیەکی زیانبەخشی تێدا نیە . ئینجا کەسێکی تر کە خۆی ئەندامی تیمی لێکۆڵەرەکان بو بەڵام خوێندکارەکان ئەمەشیان نەدەزانی ، بە بەرچاو خوێندکارەکانەوە غازەکەی هەڵمژی و کەوتە کۆکە کۆک و سکاڵای سوتاندنەوەی قوڕگ، دوای ئەم خوێندکارەکانیش کەوتنە هەڵمژینی غازەکە ، کەم تا زۆر هەمان نیشانەی کۆکە و سوتاندنەوەی قوڕگ لە هەمو خوێندکارەکاندا دەرکەوت. ژنێك لە ماڵەکەیدا نایلۆنێکی چرچ و لەچاوی دەدۆزێتەوە و دەڵێت ئەمە سیحری ڕەشە ناحەزێک لێمی کردوە و توشی کێشە و بەدبەختیم دەکات، وردە وردە ئەم باوەڕە نەرێنی و زیانبەخش و پوچ و نازانستی و بێبنەما و بێواتایە بەردەوام مێشکی داگیردەکات و ئینجا ترسی زۆریشی دێتە سەر لەوەی کە چ ڕوداوێکی ناخۆش چاوەڕێی خۆی و خێزانەکەی دەکات.

ئەم ژنە لە ماڵەکەیدا لە پڕدەکەوتە هاوارکردنێکی زۆر بەرز و ترسناک ، هەمو جەستەی دەکەوتە جم و جوڵی لە پڕ و بێئامانج و لەرزینێکی سەیر و ترسناک ، ئینجا بیر و هۆشی لای خۆی نەدەما و دەکەوت. لە ترسی ئەوەی لە دەرەوە توشی دۆخێکی ئاوا نەبێت ئیتر زۆر کەم دەچێتە دەرەوە و لە ئیش و کاری ئاسایی ژنێکی ماڵە دەکەوێت. وێنەی کۆمپیوتەریی مێشک و هەمو تێڕوانینە تاقیگەیی و جەستەییەکان دەریانخست کە لە ڕوی جەستەییەوە پاکن و هیچی نیە.

ئەم نەخۆشە دوای چەندین جار چون بۆ لای دوکتۆرێکی دەرونی، دەرکەوت کە باوەڕبونی تەواو بەوەی جادوی ڕەشی لێکراوە و کارلێکی نەسیبەیی ئەم باوەڕە خۆرافیە نەخۆشی خستوە، دوای چارەسەری دەرونیی زۆر و ڕونکردنەوە و پێدانی زانیاریی تەواو وردە وردە باش بۆوە. پیاوێک باوەڕی تەواوی بە چاوی پیس هەیە، دوای ئەوەی لە بۆنەیەکدا خەڵاتێکی دەدەنێ بە نەگبەتی توشی ئەو ناسیاوەی دەبێت کە ئەم خۆشی ناوێ و باوەڕیشی وایە چاوی پیسە، ناسیاوەکەی بە ناڕاستوەخۆ ئیرەیی دەردەبڕێ بەوەی کە ئەم ئەو خەڵاتەی وەرگرتوە. کاتێک دەچێتەوە ماڵەوە دەچێتە سەر کورسیەکی لەق و لەق بۆ ئەوەی گڵۆپێکی سوتاوی ژورێکی ماڵەکەی بگۆڕێ بە دانەیەکی نوێ، لە کورسی دەکەوێتە خوارەوە و بڕێک ئازاری پێدەگات.کارلێکی نەسیبەیی باوەڕ

بە چاوی پیسی ناسیاوەکەی وای دەشڵەژێنێ و دەترسێنێ کە ڕێک ئەوە دێتە دی کە باوەڕی پێیەتی ئەویش ڕوداوێکی خراپ و نەخوازراو کە لێرەدا کەوتنەکەیە و ئازارپێگەیشتنەکەیەتی، باشە ئەگەر ئارام بوایە و نەترسایە و مێشکی ئەوەندە بە چاوی پیسی ناسیاوەکەیەوە مەشغوڵ نەبوایە و یا هەر باوەڕی بە چاوی پیس نەبوایە و بە هۆش و وریایی و بیرچڕییەکی تەواو کورسیەکی توند و تۆلتر یا پەیژەیەکی ناوماڵی بەکار بهێنایە دەکەوت ؟

لە پاکەتی هەمو دەرمانێکدا کاغەزێک هەیە کە هەمو کارلێکە نەخوازراوە لاوەکیەکانی دەرمانەکەی تێدا چاپکراوە، هەر نەخۆشێک زۆر هەستیار و ترساو و بەگومان بێت لە دەرمان ئەگەر بە وردی هەمو ئەو کارلێکە خراپانە بخوێنێتەوە ئەوا بە ئەگەرێکی زۆر کە دەرمانەکەی خوارد بە هۆی کارلێکی نۆسیبۆییەوە هەست بە هەندێ لەو کارلێکە خراپانە دەکات و کارلێکە باشەکانی دەرمانەکەی لە بیردەچێتەوە و ئەگەری هەیە ئیتردەرمانەکە نەخوات.

مەخابن ئیمڕۆ لە کوردستاندا باوەڕبونی تەواو بە بیروڕای پوچ و بێبنەما و نازانستی (خەرافی) بوەتە هۆی نەخۆشیی دەرونی و جەستەیی سەدان هەزار هاوڵاتی بەتایبەتی کچان و ژنانی لاو و کەم ئەزمون و نەخوێندەوار و ناڕۆشنبیر یا تەنانەت ژنانی خاوەن بڕوانامەی بەرزی زانکۆیی، کە ئەمەیان لەم سەردەمی زیرەکیی دەستکردەدا زۆر سەیرە، سەیر!!